

Отримано: 2 лютого 2019 р.

Прорецензовано: 25 лютого 2019 р.

Прийнято до друку: 1 березня 2019 р.

e-mail: lyao@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-5(73)-38-41

Лацук О. М. Образні характеристики бінарного концепту «nähe» у німецькій лінгвокультурі. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 5(73), березень. С. 38–41.

УДК 811.112.2-11'373.612.2

Лацук Оксана Миколаївна,
аспірантка кафедри німецької філології, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ОБРАЗНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ БІНАРНОГО КОНЦЕПТУ «NÄHE» У НІМЕЦЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

Статтю присвячено дослідженню образної складової бінарного концепту «NÄHE», здійснено інтерпретацію його мовних репрезентацій в німецькій лінгвокультурі. Розглянуто поняття метафори як головного засобу нашої концептуальної системи. Викремлено три види концептуальних метафор за Дж. Лакоффом: структурну, просторову, онтологічну. Здійснено реконструкцію досліджуваного концепту за допомогою концептуальних метафор на матеріалі електронного корпусу словника німецької мови двадцятого століття (DWDS). Визначено аксіологічний статус метафоричних конструкцій, закріплених у свідомості носіїв мови. Спрогнозовано перспективи майбутніх досліджень.

Ключові слова: бінарний концепт, концептуальна метафора, структурна, просторова, онтологічна метафори.

Oksana Lashchuk,

Postgraduate Student at the Department of the German Philology, Lesya Ukrainka Eastern European National University

IMAGINARY CHARACTERISTICS OF THE BINARY CONCEPT «NÄHE» IN THE GERMAN LINGVOCULTURE

The article is devoted to research of imaginary component of the binary concept «NÄHE», interpretation of it is carried out linguistic representation in German lingvoculture. In cognitive linguistics the concept of metaphor is examined as a main mean of our conceptual system. The current vocabulary comes after the sources of metaphorical new view in outlined to lingvo-informative space. In the article the reconstruction of the concept is carried out by conceptual metaphors on the base of the electronic data corpus «*Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache des 20. Jahrhunderts*» (DWDS). Arsenal of metaphors of the concept «NÄHE» contains the multiplicity of structural, orientational, ontological metaphors (according to G. Lakoff). The structural metaphor NÄHE – DOMESTIC CONNECTION contains the following slots: NÄHE IS DEGREE OF CONSANGUINITY; NÄHE IS SPIRITUAL CONNECTION; NÄHE IS MEASURE OF EXPRESSION. Orientation metaphors of the concept «NÄHE» presented two types of contrasting: «inside – outside» and «close – far». The following ontological metaphors were abstracted from attributive diversification: NÄHE IS A WARMTH; NÄHE IS AN INEVITABLE EVENT; NÄHE IS A RISK; NÄHE IS AN GLUEY SUBSTANCE; NÄHE IS A INEFFECTIVE EFFORTS; NÄHE IS A DANGER; NÄHE IS A PAIN; NÄHE IS A DESTRUCTION. The article defines the axiological status of metaphorical constructions, which is fixed in the minds of the native speakers. Prospects for future research are projected.

Key words: binary concept, conceptual metaphor, structural, orientational, ontological metaphors.

У когнітивній лінгвістиці поняття метафори розглядається як головний засіб нашої концептуальної системи [4], за допомогою якого ми сприймаємо й розуміємо один тип об'єктів у термінах об'єктів іншого типу [1, с. 70]. Метафора пов'язує дві понятійні сфери, одна з яких добре структурована й відома учасникам комунікації («область-джерело»), а друга – нова концептуальна («область-ціль») (Дж. Лакофф, М. Джонсон, І. М. Кобозєва) потребує категоризації та концептуалізації. Абстрактні категорії (в нашому випадку до них належить концепт «NÄHE»), денотат яких недосяжний для прямого спостереження, викликає необхідність застосування непрямих прийомів їх витлумачення [2, с. 27–30], до яких належить метафоричний, у чому полягає актуальність даної наукової розвідки.

Метафори пронизують усе наше життя, виявляючись не лише в мові, але й в мисленні та дії. Аксіологічний статус метафоричних конструкцій закріплений у свідомості носіїв мови і становить їх основу. Дж. Лакофф зауважує, що метафори за своєю суттю є не чисто мовними, а саме концептуальними явищами, оскільки вони тісно пов'язані з культурно специфічними моделями й сенсорно-моторним простором та просторовим досвідом людини [3].

Мета дослідження полягає в реконструкції бінарного концепту «NÄHE» за допомогою концептуальних метафор, які є вербалізаторами його образного компоненту. Завданнями статті є визначення способу вираження образних характеристик концепту «NÄHE» та інтерпретація його мовних репрезентацій в німецькій лінгвокультурі.

На основі атрибутивної диверсифікації нами виділено концептуальні метафори. Матеріалом дослідження слугував електронний корпус словника німецької мови двадцятого століття (DWDS) [5]. Джерелами метафоричного переосмислення в окресленому мовно-інформаційному просторі виступає загальноживана лексика. Арсенал метафор концепту «NÄHE» містить у собі сукупність структурних, просторових, онтологічних метафор (за Дж. Лакоффом).

Для того, щоб встановити, яким чином мовні вирази відтворюють суть метафоричної природи понять, що структурують нашу повсякденну діяльність, звернемось до розгляду структурної метафори БЛИЗЬКІСТЬ – ЦЕ РОДИННИЙ ЗВ'ЯЗОК у тому вигляді, як вона представлена в сучасній німецькій мові. Структурні метафори відображають випадки, коли одне поняття структурно впорядковується в термінах іншого, забезпечуючи системність сприйняття [3]. Ця структурна метафора передбачає наявність наступних слотів:

БЛИЗЬКІСТЬ Є СТУПІНЬ СПОРІДНЕННЯ (*verwandtschaftliche, nachbarliche, freundschaftliche, brüderliche Nähe*): *Wobei gelegentlich sogar ein geradezu proportionales Verhältnis zwischen dieser Freude und der verwandtschaftlichen Nähe zum Verstorbenen festzustellen ist, was beides den Anwohnern naturgemäß abgeht. – ZEIT, 1999. Unmittelbarkeit, Offenheit, Nestwärme, nachbarliche Nähe. – o.A., «Geh über die Dörfer!», in: Der Spiegel 01.10.1984, S. 252-255, 258 u. 261. Es ist ein wunderbarer*

Umweg, den Le Clézio geht, um seinen Vater wiederzufinden, wie er einen Verschütteten freilegt und freundschaftliche Nähe zu ihm herstellt. – ZEIT, 2007. *Auch zu Henri Thomas scheint sich diese brüderliche Nähe ergeben zu haben.* – ZEIT, 2009.

Родинний зв'язок передбачає кровну спорідненість, яка визначається різними її ступенями (в правовій науці: перший, другий ступінь споріднення і т. д.) (*brüderlich, verwandtschaftlich*), тобто кровний союз. Разом з тим, у людському житті зустрічаються люди, близькі стосунки з якими наближують їх до розряду «родичі по духу» (*nachbarlich, freundschaftlich*), тобто актуалізується емоційний, естетичний момент інтеракції.

Родинні зв'язки, скріплені кровним спорідненням, перебувають у духовному зв'язку, який звісно накладає свій відбиток на подальші стосунки, визначає їх наперед та відзначається відвертістю, сердечністю та емоційністю. В даному випадку актуалізується наступний слот структурної метафори БЛИЗЬКІСТЬ – ЦЕ РОДИННИЙ ЗВ'ЯЗОК:

БЛИЗЬКІСТЬ Є ДУХОВНИЙ ЗВ'ЯЗОК (*geistige, kulturelle Nähe*): *Hellas, zeitlich so fern von uns wie China räumlich, steht uns näher, und dabei ist diese geistige Nähe keineswegs so selbstverständlich.* – ZEIT, 2008. *Ich werde nie müde, mich über unsere geistige Nähe zu wundern und daß wir uns auch äußerlich sehr ähnlich sind.* – ZEIT, 1994. *Richtig ist, dass kulturelle Nähe und Bindungen über die Grenzen hinweg wichtige Faktoren sind.* – ZEIT, 2009. *Das Gefühl der kulturellen Nähe und Verwandtschaft scheint langsam Oberhand zu gewinnen.* – ZEIT, 1990. Відчуття єдності, захищеності буде переважальним. Так, до прикладу, ситуація прохання про допомогу, поради і т. д. буде відзначатися більшою симетричністю мовленнєвої ситуації, адже здійснюється серед рідних людей. Проблема іншого сприймається не відсторонено, а як власна, спостерігається переймання за долю людини. Даний слот має наступні підвиди:

БЛИЗЬКІСТЬ Є ЕМОЦІЙНІСТЬ (*emotionale, sinnliche, spürbare Nähe*): *Seine Kinder selber zu erziehen schafft emotionale Nähe, Sicherheit, Geborgenheit und Liebe, was sich dann auch in der Schule sicherlich positiv auswirken würde.* – ZEIT, 2001. *Momentweise erreicht Derschau die sinnliche Nähe amerikanischer Vorbilder: „Plötzlich / saß er vor mir / der Easyrider / aus Lunden (Holstein) / stahlblau / flachsblond / die vergammelten Quellejeans / wahnsinnig cool.* – ZEIT, 1978. *Doch die amerikanische Autorin Ruth White rückt diese mit den Erinnerungen an ihre Kindheit durchsetzte Welt in eine geradezu spürbare Nähe, erzählt voller Intimität und Takt.* – ZEIT, 2004. Людина стає нам близькою, коли ми переживаємо схожі емоції, відчуття. Позитивні почуття «зріднюють» співбесідників, дають хороший настрій та установку на успішний діалог, а також стимулюють бажання подальшої зустрічі.

БЛИЗЬКІСТЬ Є СЕРДЕЧНІСТЬ (*innige, vertraute, vertrauliche, intime Nähe*): *Wie fühlen wir die Verwandtschaft, die innige Nähe zu den Schachteln und Dosen, den Tuben und Gläsern auf Regalen aufgereiht, in Drahtkörbe gehäuft, eingeräumt, verdaut, weggeworfen, geschwind.* – Kronauer, Brigitte, *Die Frau in den Kissen*, Stuttgart: Klett-Cotta 1990. *Es offenbart vertraute Nähe und Erstaunen über seine Entwicklung.* – ZEIT, 2007. *So werden mir Menschen und Wagen in eine vielleicht allzu vertrauliche Nähe gerückt.* – ZEIT, 2008. *Keine Frage: die intime Nähe potenziert die Wirkung.* – ZEIT, 1998. Згадані у прикладах позитивні емоції довірливості, щирості, небайдужості, сердечності спонукають співбесідника до дії, окрилюючи його, даючи наснагу та віру у власні сили.

Останній підвид слоту БЛИЗЬКІСТЬ Є ДУХОВНИЙ ЗВ'ЯЗОК пов'язаний з наступним явищем, яке, на жаль, нерідко трапляється серед родинних стосунків – це маскування, нещирість у стосунках. Наявність даних явищ серед близьких за своєю суттю людей завжди засуджується та є однозначно негативним. Отже, БЛИЗЬКІСТЬ Є ОБОЛОНКА / ПЕЛЕНА (*vermeintliche, scheinbare, angebliche Nähe*): *In der vermeintlichen Nähe zeigt sich zugleich die Ferne.* – ZEIT, 2006. *Der Augenblick größter Nähe ist für Musil nur der scheinbarer Nähe; in Wahrheit ist es der Sturz in die Katastrophe.* – ZEIT, 1986. *Ihre Karriere sei Zarah über alles gegangen, sagt Brigitte, das wurde ihr oft vorgeworfen – und ihre angebliche Nähe zu den Nazis, wie die 66-Jährige es formuliert.* – ZEIT, 2001.

Отже, слот БЛИЗЬКІСТЬ Є ДУХОВНИЙ ЗВ'ЯЗОК складається з трьох підвидів: БЛИЗЬКІСТЬ Є ЕМОЦІЙНІСТЬ; БЛИЗЬКІСТЬ Є СЕРДЕЧНІСТЬ; БЛИЗЬКІСТЬ Є ОБОЛОНКА / ПЕЛЕНА. Всі три підвиди пов'язані з емоційною сферою, чи то позитивно, чи то негативно марковані та відтворюють діючий або ж пошкоджений зв'язок інтеракції.

Наступним слотом БЛИЗЬКІСТЬ – ЦЕ РОДИННИЙ ЗВ'ЯЗОК являється БЛИЗЬКІСТЬ Є МІРА ВИЯВУ (*spürbare, plötzliche, intensive, auffällige, übergroße, größtmögliche, allzugroße, äußerste, verblüffende Nähe*): *Statt dem verzückten Blick der Madonna bestrickt uns die spürbare Nähe, mit der ihre Finger die Beine des Kindes umklammern, während dieses seine Hände übereinandergefaltet auf ihrer Schulter abgelegt hat.* – ZEIT, 2008. *Es ist wie ein Schock, als der professionelle Beobachter James durch plötzliche Nähe, eine Umarmung, einen ängstlichen Blick die sichere Position des Außenstehenden aufgibt.* – ZEIT, 2005. *Romy Schneider erzeugte eine intensive Nähe – und verschwand.* – ZEIT, 2008. *Brendel ließ das Baureferat durchsuchen und stieß in den Akten an verschiedenen Stellen auf eine auffällige Nähe zwischen den städtischen Mitarbeitern und Vertretern der Wirtschaft, auch bei gemeinsamen Partys und Besuchen des Oktoberfestes.* – ZEIT, 2009. На початку актуалізації даного слоту наявний арсенал прикметників, які констатують факт наявності близькості, яка відзначається зміненням, незвичним, нестандартним (*spürbare, plötzliche, intensive, auffällige Nähe*) станом, який привертає до себе увагу. Надалі це переростає в тенденцію до збільшення проявів близькості. Слот унаочнює градацію проявів міжкомунікативних стосунків у висхідному напрямку (*übergroße, größtmögliche, allzugroße Nähe*). *Dem ersten Eindruck dieser Tatsache zufolge mißte man während solcher Dauer erschöpfendes Wissen über den «anderen» gewonnen haben, da er einem dermaßen nah, hautnah ist, aber wie häufig übergroße Nähe nicht immer die beste Sichtweite darstellt, so gelten auch in diesem Falle Einschränkungen.* – ZEIT, 1980. *Den Wunsch nach größtmöglicher Nähe zwischen persönlicher und auktorialer Erscheinung des Schriftstellers oder, wie Yourcenar es selbst nannte, zwischen Person und Persönlichkeit, der sich zur Selbstverständlichkeit entwickelt hat, kann dies allerdings nicht befriedigen.* – ZEIT, 2003. *Menschen in einem winzigen Ort, der einmal eine Hafenstadt war, werden durch die allzugroße Nähe, in der sie leben, und durch die Weitabgelegenheit des Städtchens in lanesam unter der Oberfläche schwelende Konflikte geführt.* – ZEIT, 2008. Завершальні складники метафоричного ряду слоту БЛИЗЬКІСТЬ Є МІРА ВИЯВУ демонструють неспроможність досягнути до кінця широту й розмаїття проявів (*äußerste, verblüffende Nähe*) близькості: *Denn diese Carlotta begehrt ja ihren Gasparo Conti nicht nur auf der Bühne und aus sicherer ferne zu genießen, sondern will ihn in äußerster Nähe, körperlich und privat besitzen.* – ZEIT, 1998. *Und in Rembrandts Augen findet sich beides, oft in verblüffender Nähe zueinander.* – ZEIT, 1998.

Отже, структурна метафора БЛИЗЬКІСТЬ – ЦЕ РОДИННИЙ ЗВ'ЯЗОК складається зі слотів БЛИЗЬКІСТЬ Є СТУПІНЬ СПОРІДНЕННЯ; БЛИЗЬКІСТЬ Є ДУХОВНИЙ ЗВ'ЯЗОК; БЛИЗЬКІСТЬ Є МІРА ВИЯВУ, відтворюючи складну палітру відносин комунікантів. Слід зауважити на тому, що метафоричне структурування понятійних областей являється частковим, а не глобальним. Якби воно було глобальним, то один концепт повністю співпадав би з іншим, а не розумівся б у його термінах [3, с. 33–34].

Орієнтаційна метафора пов'язана з орієнтацією в просторі: «верх – низ», «всередині – ззовні», «передня сторона – задня сторона», «центральної – периферійної» і т. д. Такі типи просторових відносин виникають внаслідок того, що людині притаманне тіло певної форми, яке взаємодіє з матеріальним світом [3, с. 35]. Орієнтаційні метафори концепту «NÄHE» надають йому просторової орієнтації: «всередині – ззовні» (*körperliche, physische, menschliche – seelische Nähe*): *Sie kann es kaum ertragen, wenn er sich ihr unrasiert nähert, behauptet, der Bart würde kratzen, und duldet körperliche Nähe erst, wenn er zur Klinge gegriffen hat und seine Wangen wieder dem Ideal der Rasierschaum-Werbung entsprechen.* – ZEIT, 2009. «Alle diese Beziehungen zeigen die Wichtigkeit *physischer Nähe*», *schlussfolgern Fowler und Christakis im British Medical Journal.* – ZEIT, 2009. *Seine Stellung als Maire erlaubt ihm menschliche Nähe und Teilnahme.* – ZEIT, 2008. Дані приклади орієнтаційної метафори вказують на зовнішній аспект, де тіло є такою оболонкою, що відповідає за зовнішні прояви. На противагу йому, душа апелює до внутрішніх станів людини, виступаючи внутрішнім репрезентантом протиставлення «всередині – ззовні». *Später, mit anderen norddeutschen Freunden die Erfahrung der «seelischen Nähe» – unübersetzbar!* – ZEIT, 1998. *Ihre Eltern haben sie darüber aufgeklärt, dass keine dieser Spielarten irgendetwas mit der zärtlichen Begegnung zu tun habe, mit der zwei Menschen ihre seelische Nähe auch körperlich ausleben.* – ZEIT, 2009. Їде боротьба між внутрішніми та зовнішніми виявами у мовленнєвих стосунках.

Наступним типом орієнтаційного протиставлення є «близько – далеко» (*sichtbare, direkte – unüberwindliche Nähe*): *Einige von Herrndorfs Geschichten zeigen auch eine sichtbare Nähe zu Ingo Schulze, der in seinen neuen Erzählungen, ebenfalls bewusst kunstlos, beansprucht, wirklich die Wirklichkeit zu beschreiben.* – ZEIT, 2007. *Das ist feinste Absurdität, gerät aber in der Ausstellung nicht etwa in die Sektion Blasphemie, sondern in die Abteilung, die sich dem Motiv des Opfers widmet, in direkte Nähe zu Hermann Nitsch und Marina Abramović.* – ZEIT, 2009. *Wenn der Schock weicht, sitzen die beiden dann nebeneinander auf der himmelblauen Couch wie das traurigste aller Tanzstundenpärchen, beinahe Hand in Hand, in unüberwindlicher Nähe.* – ZEIT, 1991. Близькість, яка знаходиться в межах поля зору, тобто видима нам відтворює поняття «близько» (*sichtbar, direkt*). Те, що ми не в змозі досягнути залишається для нас далеким (*unüberwindlich*). Такі метафоричні орієнтації засновані на фізичному й культурному досвіді. Проміжним пунктом між протиставленням «близько – далеко» можна вважати поняття відносності (*relative Nähe*): *Also empfinden Sie sich als der Berater, als der Sie da auch angesprochen werden und umgekehrt, haben Sie das Gefühl, dass Ihrer Sache, der Forschung gedient wird über diese relative Nähe, vielleicht größere Nähe zur Politik, als Sie sie in der Vergangenheit erfahren haben?* – ZEIT, 1998.

Отже, орієнтаційна метафора представлена двома видами протиставлення: «всередині – ззовні» та «близько – далеко».

Досвід у поводженні з матеріальними об'єктами створює основу для широкої різноманітності онтологічних метафор, тобто способів сприйняття подій, емоцій, ідей як матеріальних сутностей. Пропагується погляд на нематеріальне як на автономну єдність чи субстанцію. Онтологічні метафори репрезентують нефізичний об'єкт як дещо цілісне й відчутне на дотик. Кількість онтологічних метафор є надзвичайно великою [3, с. 49-50].

З атрибутивної диверсифікації було виділено наступні онтологічні метафори: БЛИЗЬКІСТЬ Є ТЕПЛО: *Die beiden «alten Burschen», nun schon im Rentenalter, sind einander nie begegnet, erschaffen sich durch Briefe in den letzten Jahren ihres Lebens aber eine polternde, wärmende Nähe, die zum Schönsten gehört, was Dichter-Korrespondenz aus jener Zeit vor hundert Jahren bietet.* – ZEIT, 1999. *Zielsicher suchen wir die wärmende Nähe der Gleichgesinnten und Gleichartigen.* – ZEIT, 1993. За наявності щирих, позитивних стосунків виникає почуття затишності, гармонійності, що втілюється через тактильний образ тепла (*wärmende Nähe*) – близькість, яка зігріває.

БЛИЗЬКІСТЬ Є НЕВИДВОРОТНА ПОДІЯ: *Auch der Vater hat ein wenig Angst vor der unausweichlichen Nähe; wird sich die fast erwachsene Tochter von ihm das zeigen lassen, was für ihn wichtig und schön ist – die Natur, das Leben außerhalb ihrer geliebten Bücher?* – ZEIT, 1999. *Akte quer durch die Kunstgeschichte sah dann der Besucher aus der unausweichlichen Nähe.* – ZEIT, 1989. Прояви близькості зумовлюють певну закономірність під час стосунків: ми стаємо відповідальними за свою поведінку, оскільки вона спонукає співбесідника до прогнозованої реакції (*unausweichliche Nähe*) на наші прояви близькості.

БЛИЗЬКІСТЬ Є РИЗИК: *Zwischenzeitlich geriet der Generalsekretär in riskante Nähe zum Prince-Charles-Spott.* – ZEIT, 2000. *Im Zeitungsbetrieb, im Filmgeschäft, im römischen Nachtleben der fünfziger und sechziger Jahre, in nächster Nähe zu den großen Fischen mit den berühmten Namen – Abendessen mit Moravia, Arbeitssymbiose mit Fellini – und in riskanter Nähe zu den Branchenhaien.* – ZEIT, 1994.

Встановлення близьких контактів і стосунків завжди відзначається певним ступенем ризику (*riskante Nähe*), так як ми не в змозі наперед спрогнозувати перебіг комунікативного акту, який може завдати нам незручності: фізичні, емоційні, духовні.

БЛИЗЬКІСТЬ Є КЛЕЙКА РЕЧОВИНА: *Die nach einer nicht-traditionellen Lebensform zwischen klebriger Nähe und Beziehungslosigkeit suchen.* – ZEIT, 2009. *Es ist wie die Anrufung eines toten Bruders, es ist klebrige Nähe, es ist, wie er in seinem Roman schildert, ein blinder inzestuöser Wahn.* – ZEIT, 2007. Близькість під час інтеракції може сприйматись як небажане явище. Відповідно в нашій уяві виникає асоціація з чимось, що «легко пристає, приклеюється» в буквальному смислі слова (*klebrige Nähe*), не зважаючи на відсутність бажання до взаємодії.

БЛИЗЬКІСТЬ Є ДАРЕМНІ ЗУСИЛЛЯ: *Der Kaiser greift nach ihnen, doch sein Schattenboxen wird zum Zeichen vergeblicher Nähe, das sich auf der Seide wie eine Projektion in Schwarz und Weiß entfaltet.* – ZEIT, 1987. *Die Malaise ihrer Figuren ist eine vergebliche Nähe.* – ZEIT, 1987. Близькість, яка не спрямована на конструктивний діалог, сприймається як вкрай негативне явище, яке не має шансу на реалізацію (*vergebliche Nähe*). В співбесідника є вже наперед заготовлений шаблон поведінки, яка б слугувала розірванню близьких стосунків.

БЛИЗЬКІСТЬ Є НЕБЕЗПЕКА: *Diesen vierten Gesichtspunkt hätte Eschenburg um so weniger außer Betracht lassen dürfen, als in jüngster Zeit unter den Wiedervereinigungspolitikern der Regierungsseite Kräfte sichtbar geworden sind, die sich in*

beängstigende Nähe zu Herrn W. – ZEIT, 2008. *Selbst normale Gespräche machten ihn ratlos: «Mein Geist zwang mich, alle Dinge, die in einem solchen Gespräch vorkamen, in einer unheimlichen Nähe zu sehen: so wie ich einmal in einem Vergrößerungsglas ein Stück von der Haut meines kleinen Fingers gesehen hatte, das einem Brachfeld mit Furchen und Höhlen glich, so ging es mir nun mit den Menschen und Handlungen».* – ZEIT, 2009. Комуникативний акт, який характеризується занадто «близькими» проявами, здатен викликати почуття загрози, страху й небезпеки (наприклад, порушення четвертого рівня особистісного простору мовця, коли керівник проявляє занадто багато уваги, ніж слід було очікувати у звичайних ділових стосунках) (*beängstigende, unheimliche Nähe*). Відчуття неприйнятності себе щодо зайнятої позиції в ситуації спілкування призводить до настороженої, можливо, навіть нещирої комунікативної поведінки (*verdächtige, bedenkliche Nähe*): *Doch misstraut ihm der Autor schon, weil Hindemith widerwillig emigrierte, zunächst in die Schweiz. Das wird ihm als verdächtige Nähe zu Deutschland ausgelegt.* – ZEIT, 2004. *Wenn nämlich ein Bild seinem Titel nahekommen sucht wie bei der Komposition «Tiefsee», gerät es in bedenkliche Nähe des Kitsches.* – ZEIT, 2008. Позиція опонента сприймається з пересторогою й під скрупульозним поглядом (*gefährliche, bedrohliche Nähe*): *«Die Brüder Karamasoff» entpuppten sich als ein Dostojewskij, der zeitweise in gefährliche Nähe der «Gräfin Maritza» geriet.* – ZEIT, 2008. *In dieser kleinen Schrift ist an Hand vieler Zitate überzeugend dargelegt, daß Hesses Werk weithin epigonal und daß zum Beispiel der Roman «Narziss und Goldmund» (nach Leonhardt «Hesses strahlendster und schönster Roman») von erheblicher sprachlicher Mittelwertigkeit ist und in bedrohlicher Nähe zum süß-sauren Kitsch steht.* – ZEIT, 2008. Згадана ситуація спілкування негативно маркована й така, що зумовлює внутрішній супротив.

БЛИЗЬКІСТЬ Є БІЛЬ: *Der Büroroman ist die geniale Reduktion des menschlichen Lebens im Büro auf das Wesentliche: auf das Zeitverstreichen, auf die überanstrengende Arbeitsvermeidung, auf die quälende Nähe von Menschen, denen man ferner nicht stehen könnte.* – ZEIT, 2006. Близькість сприймається як вкрай негативне явище, яке супроводжується больовими відчуттями (*quälende Nähe*).

БЛИЗЬКІСТЬ Є ПАГУБА: *Eine Untersuchungskommission der Deutschen Forschungsgemeinschaft rückt den Forscher in fatale Nähe zum größten bisher bekannt gewordenen Fälschungsfall der deutschen Wissenschaft.* – ZEIT, 2000. *Zwar muß nahezu jede wissenschaftliche Disziplin mit einem popularisierenden Halbvetter kämpfen, für den «im Grunde genommen» alles so einfach ist; die Nationalökonomie hat in diesem ständigen Gefecht gegen die terribles simplificateurs jedoch einen besonders schweren Stand, bedingt durch die oft fatale Nähe zum Politischen.* – ZEIT, 2008. Інколи інтеракція відзначається абсолютною негативною спрямованістю, яка зумовлює небажаний кінцевий результат (*fatale Nähe*). Близькість до когось чи чогось характеризується від'ємним показником.

Таким чином, орієнтаційна метафора представлена такою репрезентативною палітрою: БЛИЗЬКІСТЬ Є ТЕПЛО; БЛИЗЬКІСТЬ Є НЕВІДВОРОТНА ПОДІЯ; БЛИЗЬКІСТЬ Є РИЗИК; БЛИЗЬКІСТЬ Є КЛЕЙКА РЕЧОВИНА; БЛИЗЬКІСТЬ Є ДАРЕМНІ ЗУСИЛЛЯ; БЛИЗЬКІСТЬ Є НЕБЕЗПЕКА; БЛИЗЬКІСТЬ Є БІЛЬ; БЛИЗЬКІСТЬ Є ПАГУБА.

Отже, метафоричність концепту «NÄHE» демонструє цілісність образу близькості, який конотований як позитивно, так і негативно. Метафоричне осмислення здійснювалось на основі атрибутивної диверсифікації в електронному корпусі DWDS, оскільки прикметник як частина мови найповніше актуалізує концепт «NÄHE». Іменник у більшості випадків виступає в посесивному відношенні до лексеми *Nähe*, а також у локативному й темпоральному, що презентує «NÄHE» як просторово-часову віддаль, що не є предметом нашого дослідження. Дієслово теж носить обмежувальний характер. Прикметник уточнює й конкретизує, надає нових відтінків значенням концепту «NÄHE». Виокремлені концептуальні метафори виникають у рамках загальноприйнятої системи німецьких цінностей і ґрунтуються на властивих даній спільноті поняттях. Перспективним вважаємо дослідження ціннісних характеристик бінарного концепту «NÄHE».

Література:

1. Ченки А. Современные когнитивные подходы к семантике: сходства и различия в теориях и целях. *Вопросы языкознания.* № 2. 1996. С. 68–78.
2. Апресян В. Ю., Апресян Ю. Д. Метафора в семантическом представлении эмоций. *Вопросы языкознания.* 1993. № 3. С. 27–35.
3. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем. Москва: Эдиториал УРСС, 2004. 256 с.
4. Лисецька Н. Фреймове моделювання концепту „Flüchtlinge“ в сучасному німецькомовному дискурсі. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики: науковий журнал / редкол. В. І. Кушнерик та ін.* Чернівці: Видавничий дім «РОДОВІД», 2018. Вип. 1(15). 378 с. С. 214–218.
5. Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache des 20. Jahrhunderts. URL: <http://www.dwsds.de>.